

Onthul het web rond de corrupte bestuurder

Vraag een willekeurige Nederlander waar in Nederland de meeste corruptie plaatsvindt en hij komt waarschijnlijk met de 'usual suspects': de bouw- en vastgoedwereld en de gemeentepolitiek beneden de grote rivieren. Maar enkele actuele corruptiezaken laten zien dat deze het product zijn van soms ondoorzichtige netwerken met tentakels die reiken tot in alle hoeken van onze samenleving. Ik wacht dan ook met spanning af of het Openbaar Ministerie erin slaagt om bij corruptiezaken deze achterliggende wereld van 'wheelen en dealen' bloot te leggen, zodat het recht zijn loop kan hebben en we in Nederland niet alleen oog hebben voor de kracht van informele netwerken maar ook voor de risico's daarvan.

Nederland is herhaaldelijk op de vingers getikt in verband met de relatief lage straffen voor corruptie, onder andere door de Raad van Europa. Minister Opstelten van Veiligheid en Justitie wil daarom de maximum gevangenisstraf voor omkoping verhogen. Ik twijfel echter niet alleen aan het belang van hogere straffen maar signaleer ook dat de discussie over corruptie zich vaak beperkt tot de verschijningsvorm omkoping. In spraakmakende zaken zoals het Rotterdamse Havenschandaal en de Vastgoedfraude zijn het uiteindelijk enkele kopstukken die veroordeeld zijn voor omkoping. Tegelijkertijd werd tijdens de rechtszittingen duidelijk dat zij onderdeel waren van een wereld waarin de grenzen van de wet vervaagden en iedereen elkaar de hand boven het hoofd hield. Toch wordt in corruptiezaken het web van betrokken partijen maar beperkt belicht. Niet alleen doordat men er weinig oog voor heeft maar ook vanwege de complexiteit van opsporing en bewijsvoering. Een extreem maar tekenend voorbeeld vormt hierbij de Vastgoedfraude. Het netwerk was hier zo groot en complex dat van de meer dan honderd betrokkenen er maar enkele tientallen vervolgd konden worden. Het onderzoek naar de handel en wandel van de Roermondse wethouder Van Rey duurt mogelijk ook niet voor niets langer dan een jaar. Wanneer personen via hun netwerk open staan voor beïnvloeding en de aan hun toevertrouwde bevoegdheden mede gebruiken om leden van het netwerk te bevoordelen en anderen buiten te sluiten, dan spreekt men echter wel degelijk van handel in invloed, oftewel corruptie.

Zowel in de zaak-Van Rey als die van de Noord-Hollandse gedeputeerde Hooijmaijers is er inderdaad een verdenking van omkoping. Beide bestuurders worden ervan verdacht steekpenningen te hebben aangenomen in ruil voor het gunnen van een overheidsopdracht. Toch is dit volgens mij niet de reden dat dergelijke zaken ons zo bezighouden. Net als deze voormalig bestuurders is vandaag de dag iedereen onderdeel van één of meerdere netwerken. Connecties zijn cruciaal om mensen te mobiliseren en invloed uit te oefenen. Of dat nu studentenverenigingen, politieke partijen, business clubs of netwerkende zzp'ers zijn. Dat impliceert dus dat wij allemaal waakzaam moeten zijn en de binnen ons eigen wereldje ingesleten omgangsvormen en gewoontes doorlopend kritisch moeten bekijken. Margaret Heffernan beschrijft in haar boek 'Willful Blindness' het psychologische mechanisme dat een mens geneigd is om kopieën van zichzelf op te zoeken, waardoor de eigen visie extremer wordt en kritische vragen niet meer worden gesteld. Zij beschrijft talloze voorbeelden die duidelijk maken dat deze blindheid uiteindelijk tot ernstige misstanden kan leiden, waarbij grote groepen mensen betrokken zijn.

Bij eerdergenoemde bestuurders zijn het dan ook al die lijntjes naar mensen om hen heen die zo verontrustend zijn. De lijnen die lopen naar hun familie, zakenvrienden, collega bestuurders en landelijke politici. Het strafbare gedrag van de prominente bestuurders die maatschappelijk zeer

actief zijn kan bijna niet onopgemerkt zijn gebleven. Ik vrees dat er binnen hun netwerken soms een ons-kent-ons cultuur heerst waarin men elkaar niet corrigeert of zelfs bewust uit de wind houdt. En dergelijke netwerken reiken verder dan het zuiden van Nederland, de bouw- en vastgoedsector en de gemeentepolitiek.

Mr. Willeke Slingerland, docent/onderzoeker aan Saxion en promoveert op het onderwerp netwerkindtegriteit

Geplaatst in Trouw, d.d. zaterdag 7 december 2013